

BÚSKAPARFRÁGREIÐINGIN

Seta **høvuðstrupulleikan** í miðdepilin

Sverri Hansen, formaður í Búskaparráðnum heldur, at ov nógv tilmæli einans høvdu gruggað málið og tikið fokus av høvuðstrupulleikanum, sum eru avleiðingarnar av stóru demografisku broytingunum.

Danjal av Rana

Høvuðsavbjóðingin er, at vit gerast lutfalsliga nógv fleiri eldri í Føroyum og hetta leggur eitt størri trýst á almenna geiran, er kjarnin í várfrágreiðingini frá Búskaparráðnum. Hóast Búskaparráðið staðfestir at álvarsamar avbjóðingar standa fyri framman, kemur tað ikki við nøkrum ráðum um, hvat skal gerast fyri at betra um støðuna.

Sverri Hansen, formaður í Búskaparráðnum, sigur seg vera greiðan yvir hesar atfinningarnar móti frágreiðingini, men at hetta er eitt tilvitað val, ráðið hevur tikið í hesum føri.

– Vit ynsktu, at frágreiðing okkara skuldi varpa ljós á demografisku broytingarnar, sum standa fyri framman. Vit bóru ótta fyri, at um Búskaparráðið kom við ov nógvum tilmælum, fór fokus at flyta seg frá avleiðingunum av demografisku trupulleikunum til at gerast eitt politiskt kjak um tilmælini hjá ráðnum, og at einkult tilmæli høvdu fyllt ov nógv í kjakinum, sigur Sverri Hansen.

– Politiska skipanin má fyrihalda seg til veruliga trupulleikan, áðrenn tað gevur nakra meining at koma við uppskotum til loysnir. Um vit komu við ov nógvum tilmælum, var vandi fyri, at politiski myndugleikin ikki megnaði at fyrihalda seg til, at vit hava ein grundleggjandi trupulleika í væntaðu demografisku broytingunum, sigur Sverri Hansen, sum sipar til, at tá vit gerast lutfalsliga fleiri eldru, fara almennu útreiðslurnar at vaksa nógv, meðan inntøkurnar væntandi falla.

– Tá tað er sagt, so er tað neyðugt, at vit taka eitt kjak um, hvørt vit ynskja at varðveita tað vælfærdarstøði, vit hava, og hvat vit mugu gera, fyri at tað skal vera gjørligt, sigur hann. Sjálvur heldur Sverri Hansen, at tað er serliga inntøkusiðuni, vit mugu hyggja at.

– Skattagrundarlagið í Føroyum er ikki serliga stórt, men har eru nøkur ting, sum kanska kunnu útnýttast betri, so sum tilfeingisrentan. Búskaparráðið vísti í heyst á, at tilfeingisrentan er rættiliga stór, og at tað almenna kundi

fingið meiri burtur úr tilfeinginum. Spurningurin er so, um man politiskt vil fara eftir hesi rentuni, sigur Sverri Hansen. Búskaparráðið var fyri atfinningum eftir almennakunngerðingina av frágreiðingini um tilfeingisrentu, men Sverri Hansen sigur, at hesar atfinningarnar ikki eru orsøkin til, at Búskaparráðið ikki kemur til tilmælum hesaferð.

– Sum áður sagt, so bóru vit ótta fyri, at tilmæli einans vildu skugga fyri veruliga trupulleikanum. Politiska leiðslan má ásanna, hvør trupulleikin er, áðrenn farið verður undir politiska stóðutakan. Um politikkarar ikki taka frágreiðingarnar til sín, so kann tað gera tað sama. Ynski okkara er, at politikkarar seta seg við blonkum pappírnum og hyggja at, hvør gongdin í búskapinum verður við verandi politikki, at teir ásanna, at stóru demografisku broytingarnar eru ein stór avbjóðing, og at teir síðani taka stóðu til, hvat teir skulu gera við trupulleikan, sigur Sverri Hansen.

Avbjóðingin er her og nú

Jørgen Niclasen sigur, at hann er samdur við niðurstøðuni hjá Búskaparráðnum, men at Fíggjarmálaráðið metir, at talið er ov høgt. Talan er um nærri 300 milliónir, sambært Fíggjarmálaráðnum.

Danjal av Rana

Jørgen Niclasen er greiður yvir tær væntaðu demografisku broytingarnar og hædd verður tikin fyri teimum í arbeiðinum við komandi fíggjarkørmum, sum skulu leggjast fram innan 1. apríl. Tað sigur Jørgen Niclasen, tá hann verður spurdur um at gera viðmerkingar til frágreiðingina frá Búskaparráðnum. Hann sigur tó, at í Fíggjarmálaráðnum meta tey ikki, at talan er um 750 milliónir, sum fara at mangla í, men at upphæddin verður umleið 300 milliónir.

– Búskaparráðið byggir sína frágreiðing á framrokningarnar hjá Hagstovuni, sum vísa, at fólkatálið fer at minka við sjeý prosentum framyvir. Tey tøluni, vit nýta í Fíggjarmálaráðnum eru nakað bjartskygdari, og taka hædd fyri, at fólkatálið er vaksið seinastu tíðina, sigur Jørgen Niclasen, landsstýrismaður í fíggjarmálum, og minnir á, at orsøkin til at framløgan hjá Búskaparráðnum er fyrst í mars, júst er fyri, at Fíggjarmálaráðið skal hava møguleika at taka ráðini til sín í arbeiðinum við fíggjarkørmunum, sum skulu leggjast fram innan 1. apríl.

Jørgen Niclasen sigur, at eingin ivi er um, at okkurt má gerast, og at tiltøk mugu setast í verk beinanvegin.

– Vit sleppa ikki undan eini pensjónsnýskipan og øðrum tiltøkum. Avbjóð-

ingin er her og nú, ikki um 35 ár. Okkurt má gerast, men tibetur vænta vit, at upphæddin er nakað lægri enn tann, sum Búskaparráðið førir fram.

Búskaparráðið mælir til, at okkurt verður gjørt fyri at hækka inntøkurnar, men hesum er Jørgen Niclasen ikki samdur í.

– Eg skilji ikki, hví heimin runt landið skulu hava minni, fyri at tað almenna skal hava meira. Tí haldi eg, at vit mugu heldur hyggja at møguleikanum at tálma útreiðslurnar hjá tí almenna, heldur enn at økja almennu inntøkurnar. Tó so, allarhelst er neyðugt at gera eitt sindur av báðum, sigur hann.

– Skulu vit seta tiltøk í verk fyri at finna 750 milliónir krónur, so verður tað eitt sjokk fyri samfelagið, og eg vænti, at fólkatálið hevði minkað væl meiri, enn framrokningarnar frá Hagstovuni vísa til.

Jørgen Niclasen gleðist tó um, at Búskaparráðið hevur sett spurningin um demografisku broytingarnar á breddan.

– Frágreiðingin vísir at vit mugu seta fokus á fólkatálið, á at skapa fólka-vøxtur. Tað sæst týðiliga, at væntaða minkingin er av fólk í arbeiðsørum aldri. Tað er altavgerandi fyri fíggjarliga haldfærið í framtíðini, at fólkatálið veksur, og vit politikkarar mugu taka hesar avbjóðingarnar í størsta álvara, sigur hann.

Mugu **draga** tey ungu aftur til Føroya

Størsti vekkileikin við frágreiðingini frá Búskaparráðnum, er at har eru eingi boð upp á loysnir, sigur Johnny í Grótinum, búskaparfrøðingur.

Danjal av Rana

Johnny í Grótinum eftirlýsir nøkur meiri ítøkilig boð um loysnir frá Búskaparráðnum, heldur enn einans yvirskipað ráð sum at broyta skattapolitikkin og at rationalisera almenna geiran.

– Framrokningarnar hjá búskaparráðnum vísa, at føroyska samfelagið stendur fyri nøkrum avbjóðingum og staðfestir, at trupulleikar eru við verandi skipan. Samstundis sigur tað, at hesar avbjóðingarnar og trupulleikarnir kunnu loysast, men geva sjálvi eingin ítøkilig boð, sigur hann.

Johnny í Grótinum, sum sjálvur er fyrrverandi formaður í Búskaparráðnum (2005), dylur tó ikki fyri, at tað er ein álvarsom niðurstøða, Búskaparráðið er

komið fram til. Hann gleðist um, at Búskaparráðið tekur problematikkin upp, og at tað hevur gjørt eina roynd at sjónliggera upphæddirnar.

– Eitt undirskot á 750 milliónir krónur árliga eru nógvir pengar. Um alt skal takast inn í lønarskatti svarar tað til, at skattaprosentið hækkaði 10 prosentstig, tað vil siga, at fólk skuldu goldið nærum ein fjórðing meiri í skatti enn tey gera í dag.

Johnny í Grótinum sigur, at hóast vit sjálvandi eiga at hyggja at, hvussu almennu útreiðslurnar kunnu minka og inntøkurnar veks, so mugu vit eisini hyggja at demografiska trupulleikanum, sum Búskaparráðið eisini leggur serligan dent á í frágreiðing síni.

– Vit kunnu ikki stara okkum blind upp á at knokkroyta tey, sum búgva í Fø-

oyum, ella at spara innan almenna geiran. Vit mugu eisini hyggja at, hvussu vit kunnu fáa fólk at stóðast her, og hvussu vit kunnu draga tey ungu aftur til Føroya, sigur hann.

Stóra avbjóðingin liggur nevnliga í hesum, at føroyska samfelagið blívur við at siva ung fólk.

– Tað sum drívur hetta stóra varandi undirskotið er, at vit ikki megna at draga tey ungu aftur til

Føroya eftir lokna útbúgv-ing, sigur Johnny í Grótinum, sum eftirlýsir, at politiska skipanin tekur til sín nakrar av teimum tilráðingum, ið vóru gjørd í álitinum “Fólkaflyting og fólka-vøxtur,” ið varð skrivað í 2013.

– Í álitinum standa nøkur rættiliga ítøkilig uppskot, men enn eru einki framt av teimum, sum vóru raðfest sum nummar eitt til fimm, sigur Johnny í Grótinum, búskaparfrøðingur. Tá Búskaparráðið nú hevur ment eitt rokniamboð til at lýsa avbjóðingarnar við fíggjarliga haldfærinum, hevði tað eisini verið hóskandi, at tey í komandi frágreiðing eisini komu við og eftirroknaðu nøkur ítøkilig boð upp á loysnir upp á avbjóðingarnar.